

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

мр Ружице Седер

ИЗРАЖАВАЊЕ КОНЦЕСИВНОСТИ У ФРАНЦУСКОМ, ИТАЛИЈАНСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију: 22. април 2016. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>1. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Љубица Влаховић, ванредни професор за ужу научну област Романистика, 29.05.2014. Филозофски факултет у Новом Саду, ментор</p> <p>др Гордана Терић, редовни професор за ужу научну област Италијанистика, 22.05.2006. Филолошки факултет Универзитета у Београду, коментор</p> <p>др Ненад Крстић, редовни професор за ужу научну област Романистика, 01.06.2008. Филозофски факултет у Новом Саду</p> <p>др Дојчил Војводић, ванредни професор за ужу научну област Русистика, 15.07.2013. Филозофски факултет у Новом Саду</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Ружица (Јосип) Седер</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 02.10.1977, Нови Сад, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 17.11.2009. Филозофски факултет Нови Сад, <i>Француски субјунктив у комплетивним реченицама уведеним везником <u>que</u> и његови еквиваленти у српском језику</i></p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Лингвистика</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<i>Изражавање концесивности у француском, италијанском и српском језику</i>
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>Навести кратак садржај са значком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.</p> <p>Докторска дисертација кандидаткиње Ружице Седер обухвата 262 странице компјутерски уређеног текста подељеног у седам поглавља, са Литературом и Корпусом. Кандидаткиња се у свом истраживању бави семантичком категоријом концесивности у француском, италијанском и српском језику, као и утврђивањем инвентара и описом различитих синтаксичких поступака и лексичких средстава којима се ова категорија формализује у сва три посматрана језика. Циљ ове контрастивне студије је да се установе начини за изражавање концесивности у сва три језика, те да се систематизују структурне (не)подударности, да се утврди степен семантичке еквиваленције између њих, као и да се укаже на најбоље начине транспозиције семантичког односа експлицитне или имплицитне концесивности из једног посматраног језика у друга два. Грађа за ово истраживање ексцерпирана је из савремених књижевних дела написаних на француском језику, као и њихових превода на италијански и српски.</p> <p>На почетку дисертације дате су кључне документациске информације (I-IV), апстракти на српском и енглеском језику (V-VI), као и садржај (стр. VII-X).</p> <p>У <i>Уводним напоменама</i> (стр. 1-4) кандидаткиња наводи предмет, циљ и методологију истраживања, даје приказ корпуса и образлаже организацију даљег излагања. Друго поглавље насловљено <i>Теоријска разматрања о концесивности</i> (стр. 5-30) подељено је у три потпоглавља, при чему је прво посвећено одређењу концесивности у литератури која се односи на француски језик, а друга два одређењу концесивности у италијанском и српском језику. Сва три потпоглавља доносе преглед истраживања која се односе на изражавање концесивности и то посебно у сваком од посматраних језика. Облицима изражавања концесивности посвећено је треће поглавље дисертације насловљено <i>Формални облици за изражавање концесивности</i> (стр. 31-51) и оно кроз три потпоглавља доноси разматрања о имплицитним</p>

структурама и експлицитним концесивним реченицама у француском, италијанском и српском језику. Четврто потпоглавље бави се глаголским начином који се употребљава у концесивним реченицама. Прво се дају теоријска одређења сибжонктива и конјунктива а затим и њихова употреба у француском и италијанском језику, док се за српски језик дају објашњења о вредностима глаголских облика. Четврто, уједно и најобимније поглавље, под насловом *Приказ и анализа корпуса* (стр. 55-228), састоји се од четири потпоглавља која су, такође, издељена на више мањих целина. У првом потпоглављу (*Изражавање концесивности у оквиру јукстапонираних реченица*, стр. 55-70) анализирају се јукстапониране реченице са инверзијом субјекта, реченице са везником *si*, реченице са глаголом у кондиционалу и реченице са глаголом *rouvoir*. Друго потпоглавље (*Координиране структуре*, стр. 72-94) говори како о склоповима две независне реченице које су повезане неким од везника за координацију тако и о реченичним деловима који су повезани на исти начин. Треће потпоглавље (*Изражавање концесивности у оквиру имплицитних конструкција*, стр. 94-124) бави се репертоаром имплицитних конструкција (како структурама са глаголском речју као формантом тако и прилошким одредбама са концесивном вредношћу) у француском, италијанском и српском језику и њиховом анализом. У четвртм потпоглављу (*Изражавање коцесивности помоћу зависне концесивне реченице*, стр. 127-228), опет издељеном на више целина, акценат је на зависној концесивној реченици као најексплицитнијем средству за изражавање концесивне семантике. Пето поглавље, под насловом *Концесивно значење условљено контекстом* (стр. 232-235), скреће пажњу на случајеве у којима је концесивно значење могуће препознати искључиво уз ослањање на контекст. У шестом поглављу *Аргументативна концесивност* (стр. 239-242) кандидаткиња приказује један облик изражавања концесивне семантике кроз одступање од стандардне форме зависне концесивне реченице. У седмом поглављу, под насловом *Закључна разматрања* (стр. 243-251), дат је преглед резултата истраживања са одговарајућим закључцима, коментарима и смерницама за могућа даља истраживања. Литература (стр. 252-262) броји 94 библиографске јединице, којима треба додати и 13 речника, као и 10 књижевних дела у оригиналу и у преводу из којих је ексцерпиран корпус. Дисертација садржи и десетак шема и графичких приказа, као и шест табела, у којима су на врло јасан и прегледан начин дати преводни еквиваленти одређених француских конструкција са концесивним значењем.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У *Уводним напоменама* кандидаткиња врло прецизно образлаже предмет и циљ свог истраживања, као и метод који ће применити у раду (контрастивна анализа). Наводи да ће перспектива посматрања предмета истраживања бити једносмерна, усмерена од француског ка италијанском, а затим и српском језику. Почетне хипотезе су добро постављене, а очекивани резултати логично проистичу из постављених почетних хипотеза. Интралингвално и интерлингвално поређење синтаксичко-семантичких модела за исказивање концесивних односа које кандидаткиња намерава да спроведе, у потпуности одговара постављеним циљевима – сагледавању специфичности изражавања ових односа у посматраним језицима, прецизирању потенцијалних потешкоћа које могу имати говорници српског језика приликом усвајања француског и италијанског, као и указивању на могуће преводне еквиваленте, што би требало имплементирати у нашу преводилачку теорију и праксу. Књижевна дела из којих је кандидаткиња ексцерпирала грађу веома су добро одабрана, а обухватају период од друге половине XIX до почетка XXI века.

У другом поглављу (*Теоријска разматрања о концесивности*) кандидаткиња концесивност разматра као једну од сложених семантичких категорија чије порекло треба тражити у бедности. Ову специфичну форму аргументације тек половином XIX века граматичари дефинишу као логичку везу између две реченице. Из овог дела се може видети обимност литературе коју је кандидаткиња проучила пре него што је започела анализу сопствене грађе: реч је о делима и ауторима са италијанског, француског, српског и немачког говорног подручја, припадницима различитих лингвистичких теорија. Кандидаткиња се не ограничава само на синтаксички приступ појму концесивности, већ ову категорију посматра и са семантичког аспекта. Наводећи и тумачећи врло исцрпну литературу о исказивању концесивности у француском, италијанском и у српском језику, при чему захвата период од тридесетих година прошлог века све до 2015. године, кандидаткиња показује до које мере прати и познаје литературу из области којом се бави. Напомињемо да је веома добро успела да укомбинује поједине дијахронијске напомене са потпуно синхронијски оријентисаним истраживањем, доказујући тако још једном да се синхронијски и дијахронијски приступ могу међусобно одлично уклапати. Говорећи о облицима за изражавање концесивности, у трећем поглављу своје студије (*Формални облици за изражавање концесивности*), кандидаткиња наводи различите формалне облике, почев од имплицитних структура преко јукстапонираних и координираних реченичних структура све до експлицитне зависне концесивне реченице. У овом поглављу дата су и теоријска одређења доминантног глаголског начина који се користи у концесивним реченицама: сибжонктива у француском језику и конјунктива у италијанском језику, као и образложење о начину њиховог преношења у српски језик, који овај глаголски начин не поседује. Поглавље под насловом *Приказ и анализа корпуса* најобимнији је део дисертације. У делу *Изражавање концесивности у оквиру јукстапонираних реченица* кандидаткиња најпре даје анализу јукстапонираних реченица са инверзијом субјекта у архаичним структурама са „окамењеним изразима“, а затим реченица са везником *si*, које се јављају искључиво у негованом француском језику. Следи анализа реченица са глаголом у кондиционалу и реченица са модалним глаголом *pouvoir*. Анализом су даље обухваћене координиране структуре – како у склоповима две независне реченице повезане неким од везника за координацију тако и у реченичним деловима повезаним на исти начин. Кандидаткиња наводи најчешће употребљаване везнике, али и прилошке и прилошке изразе који носе семантику концесивности. У делу под насловом *Изражавање концесивности у оквиру имплицитних конструкција* кандидаткиња се бави репертоаром имплицитних конструкција и при томе одвојено посматра структуре са глаголском речју као формантом и прилошке одредбе са концесивном вредношћу. Кандидаткиња показује да се у сва три језика концесивно значење може издвојити и у нефинитним глаголским и предлошким конструкцијама. У оквиру структура са глаголском речју као формантом анализирају се конструкције са герундијумом, инфинитивом и партиципом. Када је, пак, реч о прилошким одредбама, даје се анализа предлога *malgré* и предлошког израза *en dépit de*, који су у француском језику резервисани искључиво за концесивну семантику, као и архаичног предлога *nonobstant*, који се, према потврдама из корпуса, ретко употребљава. У оквиру *Изражавања концесивности помоћу зависне концесивне реченице*, иако наглашава да је приступ овог рада превасходно синтаксички, кандидаткиња се осврће и на неке семантичке нијансе концесивних реченица. *Општеконцесивни модел* даје нам приказ случајева у којима се концесивност односи на читаву радњу или стање које исказује зависна реченица. Анализирају се најчешће употребљавани везници *bien que, quoique, encore que* и њихови еквиваленти у италијанском и српском језику. Осим ових везника са јасно профилисаним концесивним значењем анализирају се и случајеви преплитања концесивности с другим семантичким вредностима: *sans que* – концесивност и опозиција, *même si, quand bien même* – концесивност и хипотеза, *soit que...soit que, que...ou que* – концесивност и алтернативност. Кандидаткиња се у оквиру овог поглавља бави и концесивним реченицама са елипсом личног глаголског облика и указује нам на велику сличност која се у вези са тим јавља у сва три језика. Издвојили бисмо веома добро разрађен део о парцијалноконцесивном моделу, у којем се посматрају ситуације када се концесивност односи на неки елемент везан за радњу зависне реченице. После веома исцрпног репертоара субјунктора кандидаткиња даје анализу примера из корпуса (полазећи од француског језика) који су класификовани према два

критеријума: према врсти речи на коју се концесивност односи и према функцији коју субјунктор има у оквиру концесивне реченице у француском језику. На крају овог потпоглавља дата је и веома прегледна табела са свим субјункторима пронађеним у корпусу и њиховим функцијама за сва три језика, што представља значајан корак у сагледавању специфичности изражавања у посматраним језицима и указивању на могуће преводне еквиваленте. У петом поглављу кандидаткиња скреће пажњу на одређене примере из корпуса у којима је концесивно значење могуће препознати искључиво уз ослањање на контекст. Реч је, наиме, о релативним реченицама, код којих је концесивност пропратна семантичка црта или, пак, о другим синтаксичким структурама у којима се концесивно значење јавља упркос изостанку било каквог маркираног формалног средства. Кандидаткиња закључује да су овакви примери доказ за то да језички материјал није подложен строгој класификацији и да је немогуће дати коначну листу свих формалних средстава за изражавање семантичке категорије концесивности. У поглављу под насловом *Аргументативна концесивност* кандидаткиња приказује један облик изражавања концесивне семантике кроз одступање од стандардне форме зависне концесивне реченице. Без обзира на чињеницу да овај појавни облик препознаје и издваја само један аутор, кандидаткиња сматра да су аргументи за његово издвајање емпиријски потврђени, будући да је реч о дијалошкој форми и сукцесивној размени реплика, у којима говорник прилагођава своју аргументацију преузимајући саговорникове аргументе. После сваког поглавља дат је закључак који се односи на до тада разматрана питања, а у *Закључним разматрањима* даје се свеобухватан преглед резултата истраживања изложених у раду на основу којих је изведен низ логичних, јасно формулисаних и добро образложених закључака.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

уз напомену:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Седер, Р. (2011), *Propositions concessives en français et en italien*, Cambridge Scholaship Publishing, Cambridge, стр. 218-226, ISBN (10): 1-4438-3284-7, ISBN (13): 978-1-4438-3284-7, Уредник: Georgeta Rață

2. Седер, Р. (2013), Неки од модалитета за изражавање концесивности у француском и српском језику, *Језици и културе у времену и простору I*, (Тематски зборник), Филозофски факултет у Новом Саду, Нови Сад, стр. 145–155, ISBN: 978-86-6065-152-7, UDK: 811.1(082) 821.09 (082) 008 (082), COBISS.ID: 275453703.

3. Седер, Р. (2013), Имплицитне конструкције за изражавање концесивног значења у француском и италијанском језику и њихови еквиваленти у српском, *Језици и културе у времену и простору II/2*, (Тематски зборник), ISBN 978-86-6065-178-7, COBISS.SR-ID: 281524231, Филозофски факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2013, стр. 115-127.

4. Седер, Р. (2015), О неким особеностима концесивних реченица уведених везницима *bien que* и *quoique* и еквивалентним структурама у српском, *Језици и културе у времену и простору IV/1*, (Тематски зборник), ISBN 978-86-6065-331-6, Филозофски факултет у Новом Саду, Нови Сад, стр. 391-402.

<p>VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА</p>
<p>На основу спроведеног истраживања, кандидаткиња изводи низ релевантних закључака од којих издвајамо најзначајније:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. семантичка категорија концесивности у француском, италијанском и српском језику реализује се на свим синтаксичким нивоима; 2. у оквиру просте реченице концесивност се реализује преко имплицитних конструкција које се формирају око глаголске речи или именице; репертоар имплицитних конструкција је подједнако широк у сва три посматрана језика. Француски и италијански језик показују велики степен поклапања и у погледу форме имплицитних конструкција, док се у српском језику у највећем броју случајева као еквивалент јавља зависна концесивна реченица; 3. на основу анализираних јукстапонираних структура за изражавање концесивности може се закључити да су француски и италијански језик показали изузетну блискост на нивоу система (постојање идентичних синтаксичких структура), док је српски језик показао знатна одступања; 4. у складу са очекиваним, анализа је показала да се у сва три језика концесивна семантика може изразити координацијом две реченице или два реченична конституента и да се као најфреквентнији јавља везник са значењем «али»; када је реч о осталим координаторима, француски и италијански језик поседују већи број прилога са супротним и концесивним значењем, а у српском се јавља само прилог <i>ипак</i>; 5. највећи степен формалног поклапања, у сва три језика, јавио се на нивоу субординације, у оквиру зависне концесивне реченице. Формално поклапање се огледа у структури концесивних реченица, њиховом положају у односу на надређену реченицу као и у репертоару субјунктора којима располажу. У оквиру општеконцесивног модела најфреквентнији везници су <i>bien que</i> и <i>quoique</i>; у сва три језика могућа је елипса личног глаголског облика, тако да концесивна реченица бива сведена на везник и именски део предиката; доминантан глаголски начин је у романским језицима сибжонктив / конјунктив, а у српском језику се јављају темпорално употребљени временски облици; у оквиру општеконцесивног модела постоје и ситуације преплитања концесивности и других значења: претпоставке, алтернативности и опозиције; 6. код парцијалноконцесивног модела анализа је показала да уколико је елементу <i>que</i> постпонирана именица уведена изразом <i>quel</i>, једина функција те именице у француском језику јесте <i>attribut du sujet</i> (именски део предиката); уколико је именица уведена изразом <i>quelque(s)...que</i>, она може да има више функција; уколико је именица уведена субјунктором <i>tout...que</i>, може да има само функцију <i>attribut du sujet</i>; када је носилац концесивности прилог, он има искључиво функцију прилошке одредбе и типичан субјунктор је <i>où que</i> у француском, <i>ovunque</i> у италијанском и <i>где год / ма где</i> у српском; повремено замењивање француске реченице парцијалном концесивношћу у италијанској или српској реченици уведеној везницима резервисаним за општеконцесивни модел сведочи о некада веома танкој граници између општеконцесивног и парцијалноконцесивног модела; 7. корпус је пружио и одређени број примера у којима се концесивно значење јавља у структурама које обично такво значење не преносе. У таквим ситуацијама пресудан је контекстуални оквир, јер се у највећем броју таквих примера не налази никакво формално концесивно маркирано средство. Анализа примера показала је немогућност навођења коначне листе инвентара концесивних маркера или синтаксичких поступака помоћу којих се постиже концесивна семантика, што наговештава могућност и потребу за даљим истраживањима у овом домену; 8. у корпусу се јавио и одређен број примера у којима се концесивно значење постиже на нивоу дискурса. Иако је овај „тип“ изражавања концесивног значења уочио и издвојио само један аутор, водећи се датостима везаним за француски језик, примери у корпусу су показали еквивалентна језичка средства за преношење концесивног садржаја и у италијанском и у српском језику. <p>Резултати истраживања до којих је кандидаткиња дошла логички проистичу из анализе одабраног корпуса и представљају драгоцен допринос дидактици француског језика као страног, као и преводилачкој пракси.</p>
<p>VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.</p>
<p>Кандидаткиња на прегледан и јасан начин приказује и тумачи резултате свог истраживања, те на основу њих изводи логичне, на грађи чврсто утемељене и релевантне закључке.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>

НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.
1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Да
2. Да ли дисертација садржи све битне елементе Да
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци Дисертација представља прво темељно и систематично истраживање семантичке категорије концесивности кроз призму контрастивне лингвистике на корпусу савременог француског, италијанског и српског језика. Докторска дисертација мр Ружице Седер вредан је и значајан допринос ширем и сложенијем сагледавању категорије концесивности, а поузданост резултата ове контрастивне анализе ваљано је доказана и поткрепљена драгоценим примерима који сведоче како о формалној и семантичкој еквиваленцији и кореспонденцији тако и о типолошким неподударностима међуреченичне концесивности три испитана језика.
4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Нису уочени недостаци који би утицали на валидност резултата истраживања
X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, Комисија са задовољством предлаже да се докторска дисертација мр Ружице Седер под наслоном ИЗРАЖАВАЊЕ КОНЦЕСИВНОСТИ У ФРАНЦУСКОМ, ИТАЛИЈАНСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ прихвати и да се кандидаткиња позове на одбрану.

У Новом Саду, 28. априла 2016.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Дојчил Војводић, председник

Проф. др Љубица Влаховић, ментор

Проф. др Гордана Терић, коментор

Проф. др Ненад Крстић, члан